

суспільно-географічні дослідження

перетворити міський краєзнавчий музей на туристичний осередок міста, за допомогою його співробітників розробити низку туристичних маршрутів та екскурсій, розрахованих на різні категорії населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бантыш – Каменский Д.Н. История Малой России от водворения славян всей стране до уничтожения гетьманства. – К. : Знання, 1997. – 157с.
2. Герасимчук В. Виговщина і Гадяцький трактат. – Львів: Світ, 1990. – 134с.
3. Костюк В.С. Гадяч – гетьманська столиця та незагоєні рани України. – К.: КВІЦ, 2013. – 150с.
4. Кривошея В.В. Козацька старшина гетьманщини. – К.: Знання, 2010. – 193с.
5. Філософські нариси туризму: науково-навчальне видання / За ред. В.С. Пазенка/ - К.: Центр духовної культури, 2005 – 328с.
6. Торяник М.Ф. Гадяцькі підземелля. – Гадяч: вид-во «Гадяч», 2012. – 9с.

Байтеряков О.З.
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Б. Хмельницького*

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТУРИСТСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАКАРПАТТЯ

Розглянуто склад регулюючих, реалізуючих та сприяючих спеціалізованих туристських закладів у функціональній структурі туристської системи Закарпаття. Проаналізовано роль контрольно-рятувальної служби і маршрутно-кваліфікаційних комісій як регулюючих органів самодіяльного туризму в Закарпатті.

Рассмотрен состав регулирующих, реализующих и способствующих специализированных туристских учреждений в функциональной структуре туристской системы Закарпатья. Проанализирована роль контрольно-спасательной службы и маршрутно-квалификационных комиссий как регулирующих органов самодетельного туризма в Закарпатье.

The composition of the regulatory, implementing and promoting specialized tourist agencies in the functional structure of the tourism system of Zakarpattia region has been considered. The role of the control and rescue service and the route-qualification commissions as the regulators of the amateur tourism in Zakarpattia region has been analyzed.

В Закарпатті створено досить розвинену туристську систему, вона володіє різноманітним природним і культурно-історичним ресурсним потенціалом, що створює передумови для занять різними видами туризму. Проте відносна стихійність освоєння туристського потенціалу Закарпаття в нинішніх об'ємах призводить до високих туристських навантажень на окремі території, до погіршення рекреаційних властивостей ландшафту,

суспільно-географічні дослідження

зниження рівню туристського і економічного ефекту. Необхідність раціонального задоволення туристського попиту на відпочинок в горах висуває завдання вивчення і оптимізації функціональної структури і територіальної організації гірської туристської системи Закарпаття.

Мета статті полягає у виявленні деяких загальних особливостей функціональної структури туристської системи Закарпаття, що впливають на формування туристських потоків спортивно-оздоровчого туризму.

Аналіз функціональної структури туристської системи надає можливість визначити її компонентний склад, співвідношення та взаємозв'язки між компонентами, виявити їх вплив на окремі види туристської діяльності.

Функціональна структура взагалі визначається як типізація території за функціями, які вони виконують, з виділенням техніко-економічних зв'язків між підприємствами, що сприяють реалізації цих функцій. Таким чином, функціональна структура системи визначається, перш за все, її компонентною структурою. Саме особливості компонентної структури зумовлюють специфіку функціональної структури [1].

Функціональну структуру туристської системи території складає певний набір видів туристської діяльності, які розглядаються як певна система занять [3]. Кожний вид туристської діяльності, що розвинений на даній території, має свою функціональну структуру, їх взаємозв'язок складає загальну функціональну структуру туристської системи.

До компонентів функціональної структури різних видів та типів туристської діяльності відносяться певні туристські підприємства, що поєднуються в групи на підставі провідних циклів туристських занять. Існують різні класифікації таких підприємств. Наприклад, за типом туризму підприємства поділяють на: 1) лікувальні – санаторії, профілакторії і т.д., 2) оздоровчі – бази відпочинку, пансіонати, спортивно-оздоровчі та ін., 3) пізнавальні – різноманітні турфірми, 4) комплексні – турбази, турцентри і комплекси, турклуби.

В туристській системі Закарпаття домінують пізнавальні, оздоровчі та спортивні цикли туристських занять. Це обумовлено природними умовами території, набором туристських ресурсів та туристським попитом. Для здійснення цих туристських циклів створено низку спеціалізованих туристських закладів. За функціональним призначенням їх можна поділити на три групи: регулюючі, реалізуючі, сприяючі.

До першої групи (регулюючої) відносяться заклади, що здійснюють функції управління та контролю. Даними закладами є місцеві органи управління, контрольно-рятувальні загони, які здійснюють контроль за дотриманням техніки безпеки подорожей, виконанням екологічних норм туристами, коректують та спрямовують туристські потоки.

суспільно-географічні дослідження

Також до цієї групи можна віднести маршрутно-кваліфікаційні комісії, які здійснюють управління самодіяльним туризмом.

Контрольно-рятувальна служба в Закарпатті представлена підрозділами Державної спеціалізованої (воєнізованої) аварійно-рятувальної служби (ДСВАРС). Роботою служби керує Ужгородське регіональне відділення. На території області розташовано 7 аварійно-рятувальних пунктів – Вишківський, Воловецький, Міжгірський, Усть-Чорненський, Ясинянський, Рахівський, Говерлянський. Більшість даних пунктів знаходяться на території лікувально-оздоровчих комплексів – колишніх турбаз в населених пунктах, що сприяє їх доступності для туристів. Говерлянський аварійно-рятувальний пункт розташовано безпосередньо в горах неподалік від с. Лазещина. Це зумовлено значним туристським потоком, що подорожує в районі, та підвищеною небезпекою.

Аналіз розташування аварійно-рятувальних пунктів свідчить про те, що вони розташовані відносно рівномірно по території гірського Закарпаття і знаходяться, переважно, в населених пунктах, які слугують початком або закінченням туристських маршрутів. Це дає можливість туристам зареєструватись в них перед походом, отримати консультацію по маршруту, а в разі необхідності рятувальники можуть достатньо швидко дістатись місця виникнення аварійної ситуації в горах.

Самодіяльні туристи під час подорожі проходять реєстрацію в аварійно-рятувальних пунктах, в наслідок чого з'являється можливість контролювати ситуацію, своєчасно повідомляти туристів про небезпеку, більш раціонально розподіляти туристські потоки (особливо в сезони «пік»), зменшувати навантаження на окремі території. Але ж неорганізовані туристи, як правило, не здійснюють реєстрацію в рятувальників, що підвищує рівень небезпеки та сприяє неконтрольованому навантаженню на природні комплекси.

Співробітники аварійно-рятувальних пунктів також проводять чергування безпосередньо в горах, під час якого слідкують за дотриманням туристами правил техніки безпеки, дотриманням екологічних норм поведінки. У разі виникнення аварійної ситуації в горах рятувальники проводять рятувальні роботи. Таким чином, основними функціями аварійно-рятувальної служби є контроль за відвідуванням туристами гірської місцевості, профілактика виникнення і ліквідування наслідків аварійних ситуацій.

Також контроль за дотриманням туристами екологічних норм, відвідуванням природоохоронних територій здійснюють працівники лісового господарства і природоохоронних закладів.

Управління і регулювання самодіяльного туризму здійснюють також маршрутно-кваліфікаційні комісії (МКК), що створені при туристських клубах, управліннях освіти і т.д.

суспільно-географічні дослідження

Вони слідкують за правильною побудовою маршруту туристської подорожі, рівнем підготовки туристів до подорожі, наявністю необхідного спорядження.

Потік неорганізованих туристів залишається майже некерованим. Він створює найбільші навантаження (особливо в сезони «пік») на найпопулярніші території в горах Закарпаття.

До другої групи (реалізуючої) відносяться заклади, що здійснюють обслуговування безпосередньо туристів та екскурсантів, тобто вони пропонують спеціально обладнані маршрути, прокат спорядження, харчування, супровід інструктора або екскурсовода і т.д. До них відносяться турбази, тур центри і комплекси, тур фірми та ін.

Група реалізуючих туристських закладів займає провідне місце в функціональній структурі туристської системи Закарпаття. Вона представлена низкою спеціалізованих закладів, головними серед яких є лікувально-оздоровчі та туристські комплекси.

Мережа туристсько-рекреаційних та санаторно-курортних закладів Закарпаття (різних за формою власності) за матеріалами обласного управління по туризму та курортах включає 36 санаторіїв і санаторіїв-профілакторіїв, 87 туристських баз, баз відпочинку, пансіонатів, оздоровчих таборів. Крім цього, в області діють 67 готелів (мотелів), номерний фонд яких нараховує 2512 номерів, екскурсійні бюро та 52 суб'єкти підприємницької діяльності, які одержали ліцензії на право надання туристських послуг, 557 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Одночасно вони можуть прийняти близько 17 тис. осіб, у тому числі туристські бази - 8 тис. осіб, санаторії з лікуванням - понад 3,2 тис. осіб, готелі (мотелі) - близько 5,5 тис. осіб. [2].

В структурі ємності туристсько-рекреаційних підприємств переважають спеціалізовані заклади невеликої та середньої місткості – до 100 номерів, вони складають 96 % загальної кількості закладів, лише 4 % припадає на підприємства місткістю від 100 до 500 номерів. Це представляє туристам ширший вибір, залежно від індивідуальних смаків. В той же час, невеликі підприємства мають значні експлуатаційні витрати, що пов'язано зі створенням індивідуальної інфраструктури, співвідношенням персоналу та туристів. Цей факт впливає на собівартість туристських послуг, яка залишається в Закарпатті високою. Частина таких підприємств має досить оригінальне облаштування: наприклад, готель-ранчо в с. Барвінок, мілітарі-отель в с. Гукливий, велнес-отель в Ужгороді.

На особливу увагу заслуговує сільський туризм в Закарпатті: для стимулювання його подальшого розвитку створено обласну спілку сприянню такій формі туризму. Найактивніше сільський туризм розвиваються у Рахівському районі.

За ступенем організованості в Закарпатті значний розвиток отримав організований туризм. Це пояснюється тим що, туристські маршрути тут розроблялись та обладнались

суспільно-географічні дослідження

протягом сторіччя. Також за останні два десятиріччя розроблені і діють нові туристські маршрути, особливої популярності серед яких набувають тематичні. Наприклад, такі як: «Закарпатський туристський шлях» (концепція пішохідних еко-туристських шляхів загальною протяжністю близько 380 км), «Закарпатський туристський гастрономічний шлях» (представляє кулінарну майстерність та смакову гаму дев'яти національних кухонь народів, що проживають в Закарпатті), «Закарпатський туристський винний шлях» (представляє традиції закарпатського домашнього виноградарства та виноробства), військовий шлях «Карпатська Україна» (приурочений до 70-річчя проголошення Карпатської України), військовий туристський маршрут «Лінія Арпада», туристський маршрут «Гуцульськими стежками», маршрут «Мінеральний Шлях», «Закарпатський соляний шлях», тематичні маршрути – «Солодкий шлях», «Медовий шлях», «Шляхами карпатських опришків», «Замки Закарпаття», «Палаці Закарпаття», «Дерев'яні храми Закарпаття», «Древні кам'яні храми Закарпаття», «Монастирі Закарпаття». На теперішній час в області розроблено біля 110 туристських маршрутів [4].

Для туристського потоку в Закарпатті характерна яскраво виражена сезонність. У зв'язку з цим в річному туристському циклі можна визначити два тривалих сезони пік та два короткострокових календарних «подійних» періоди «пік». Тривалі сезони «пік» припадають на зимові місяці – з кінця листопаду до першої половини березня (пов'язано з гірськолижним сезоном) та на літній період – червень-серпень (коли популярності набуває пішохідний та оздоровчий туризм). Календарні «подійні» пікові періоди припадають на новорічно-різдвяні свята та на період травневих свят (пояснюється наявністю більш тривалих ніж звичайно вихідних днів, яскраво вираженими сезонними проявами природи, бажанням зустріти свята в незвичній обстановці). Сезонність завантаження туристських закладів негативно впливає на їх рентабельність, на використання трудових ресурсів та збільшує вартість туристських послуг.

До третьої групи (сприяючої) належать заклади, що надають послуги самодіяльним та неорганізованим туристам з окремих напрямів, наприклад послуги харчування, ночівлі, придбання спорядження і т.д. Цю групу складають готелі, притулки, кафе, магазини та ін. Заклади даної групи також важливі для Закарпаття у зв'язку із значною кількістю самодіяльних та неорганізованих туристів, що подорожують за власними маршрутами. До цих закладів можна віднести понад три тисячі сільських садиб, які надають послуги туристам, гірськолижні підйомники, туристські притулки та стоянки в горах.

Формування функціональної структури туристської системи Закарпаття пройшло тривалий складний шлях зі змінами форм власності, зміною туристських пріоритетів, фінансових можливостей туристів, розвитком нових форм і видів туризму. Зараз процес її

суспільно-географічні дослідження

становлення продовжується. Функціональна структура поки що відрізняється значною галузевою розрізненістю, недостатньою керованістю, недостатньо налагодженими зв'язками між її окремими компонентами.

Аналіз шляхів формування та сучасного стану туристської системи Закарпаття дозволяє визначити основні напрямки її подальшого розвитку. До таких напрямків можна віднести створення іміджу туризму в Закарпатті, подальший розвиток інфраструктури та туристських продуктів Закарпаття, розвиток взаємозв'язку у сфері туризму в регіоні.

Література

1. Алаев Э.Б. Экономико-географическая терминология / Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1977. - 199 с.
2. Закарпаття. Статистичний щорічник. – Ужгород: Облуправління статистики, 2013. - 490с.
3. Сажнева Н.М. Рекреаційна географія та туризм (словник-довідник сучасних термінологічних понять). Навчальний посібник / Н.М. Сажнева, І.А. Арсененко – Мелітополь: Люкс, 2007. – 254 с.
4. Шандор Ф. Туристична галузь в Закарпатті: період незалежності / режим доступу до статті: <http://tourism.uz.ua/st26.html>

Тодоров В.І.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Олійник В.Д.

Одеська національна академія харчових технологій

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНЕ ГОСПОДАРСТВО ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В статті розглядається територіальна організація туристично-рекреаційного господарства Одещини. Проаналізовані основні особливості природних та історико-культурних ресурсів. Приділена увага проблемі переорієнтації туристичних потоків з Криму в Одеську область.

В статье рассматривается территориальная организация туристско-рекреационного хозяйства Одещины. Проанализированы основные особенности природных и историко-культурных ресурсов. Уделено внимание проблемы переориентации туристских потоков из Крыма в Одесскую область.

The article deals with the territorial organization of tourism and recreational facilities of Odessa region. Analyzes the main features of natural, historical and cultural resources. Attention is paid to the problem of reorientation of tourist flows from the Crimea in the Odessa region.

В умовах глобальної економічної кризи суспільство продовжує пошук засобів стійкого розвитку. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми може бути всебічний розвиток туристично-рекреаційної галузі. В Україні вона знаходиться на етапі становлення. Продовжується робота з виявлення та опису наявних в країні ресурсів. На етапі становлення